

Моніторинг якості навчання старшокласників – запорука підготовки до навчання у вищому навчальному закладі

Наталія КОЗЛОВА,

заступник директора з навчально-виховної роботи,
вчитель української мови та літератури

Сучасна молодь після закінчення школи має широкі можливості вибору професії. Але рівень отриманих випускником загальноосвітнього навчального закладу знань з того чи іншого предмета не завжди відповідає вимогам ВНЗ, в якому абітурієнтові хотілося б продовжити навчання. Потреби регіонального ринку праці у певних професіях, зазвичай, випускнику маловідомі. Оптимальний спосіб розв'язання означених проблем – профільна освіта у старшій школі, одним із основних завдань якої є забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю [5, с. 24]. Профільне навчання має на меті не так підготувати учнів до вступу у ВНЗ, як забезпечити готовність до продовження навчання в системі професійної освіти. У такому разі профільне навчання є реальним чинником самовизначення і підготовки до здобуття професії за умов, якщо воно буде пов'язане з практичною, професійно значущою діяльністю.

З урахуванням зазначеного, наголосимо: ефективним є моніторинг навчальних досягнень учнів старшої школи, який не лише сприяє позитивній динаміці розвитку їхніх навчальних досягнень, а й допомагає особистості об'єктивніше оцінювати свої можливості щодо вибору подальшого життєвого шляху [1, с. 8].

Зважаючи на актуальність означеної проблеми, різні її аспекти перебувають у центрі уваги багатьох науковців. Зокрема, на основі аналізу наукової літератури встановлено, що це питання досліджується за такими основними напрямками: обґрунтування наукових підходів до розкриття сутності понять «якість освіти», «навчальні досягнення», «моніторинг» (О.Ляшенко, О.Касьянова, О.Савченко), визначення загальнотеоретичних аспектів здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів (В.Кальней, В.Мусіна, І.Підласий, В.Попов, З.Рябова, Т.Шамова), виокремлення та характеристика методологічних і теоретичних проблем моніторингу (Б.Гершунський, О.Майоров, В.Олійник, С.Шишов), розкриття шляхів управління навчальною діяльністю учнів на основі результатів моніторингу (Г.Єльнікова, О.Мариновська, Д.Матрос), аналіз можливостей застосування різних інноваційних технологій для об'єктивного оцінювання результатів педагогічного процесу (С.Багаєва, В.Безпалько, Т.Бенькович, А.Прокопенко).

Моніторинг якості процесу навчання старшокласників розуміємо як цілеспрямоване, науково

обґрунтоване, динамічне, неперервне, системно-організоване відстеження стану процесу їх навчання з метою виявлення його відповідності бажаному результату, що здійснюється під час збирання, опрацювання, систематизації, аналізу, оцінювання, інтерпретації інформації та забезпечує прогнозування й коригування розвитку цього процесу.

До основних методів педагогічного діагностування належать: педагогічне спостереження, бесіди, анкетування, педагогічний аналіз, усне та письмове опитування, тестування тощо [3, с. 61].

Криворізький природничо-науковий лицей – навчальний заклад, що здійснює допрофільну й профільну підготовку учнів природничо-математичного напрямку. Він виконує такі завдання в системі профільного навчання:

- виявлення здібностей учнів з метою їх орієнтації та мотивації на профіль навчання;
- сприяння розвитку в лицеїстів глибоких знань, особливо з профільних дисциплін, і зміцнення їх саме в тій галузі, де випускники планують себе реалізувати;
- формування навичок самостійної пізнавальної діяльності, підготовка до вирішення задач різних рівнів складності;
- забезпечення розвитку критичного мислення, що дозволяє узагальнювати інформацію, творчо її переробляти, мати власну думку й уміти її відстоювати;

– підтримка конкурентоздатності ліцеїстів під час вступу до обраного ними вищого навчального закладу;

– ефективна підготовка випускників ліцею до завоювання програми вищої школи професійної освіти.

Під час вступу до 7-го класу ліцею (класу ранньої профілізації), школяр найчастіше за допомогою батьків обирає майбутній профіль. У поодиноких випадках траплялося, що діти усвідомлювали вже у середній школі помилку з професійним самовизначенням, а тому до старшої школи вступали на відповідний профіль, успішно закінчували її і продовжували навчання у ВНЗ.

Для подальшої професійної долі учня найвідповідальнішим періодом є все-таки 10–11-ті класи. На основі моніторингового дослідження в 10-му класі було визначено, що найбільше на вибір профільного навчання впливають: самостійно прийняті рішення ліцеїстів – 42 %, обговорення в сімейному колі – 35 %, поради друзів та однокласників – 15 %, рекомендації психолога – 8 %.

Дослідження засвідчили, що після закінчення ліцею одинадцятикласники планують продовжити навчання у вищих навчальних закладах (96 %), у технікумах та коледжах (4 %). Тому в цей період важливим є спрямування на конкретизацію професійного вибору шляхом відстеження результатів діяльності учнів, загального ознайомлення з типами закладів професійного навчання (формами навчання), проведення інформаційних зустрічей із представниками державної служби зайнятості. Ефективний моніторинг організації і результативності навчально-виховного процесу ліцею не лише сприяє позитивній динаміці росту рівнів навчальних досягнень учнів, а й допомагає особистості об'єктивніше оцінювати свої можливості щодо вибору подальшого життєвого шляху.

Із шістдесяти випускників 2013–2014 навчального року п'ятдесят вступили й успішно навчаються у вищих навчальних закладах за профілем (83%). Продовжили здобувати освіту в галузі медицини біолого-фізичного (медичного) профілю 26 із 32 випускників (81%). Серед ліцеїстів фізико-математичного профілю обрали відповідну галузь 24 випускники (86%, всього 28 ліцеїстів). Варто відзначити, що випускники були орієнтовані й на регіональний ринок праці. 22 ліцеїсти (36%) – студенти таких напрямів, як добувна та металургійна промисловість, виробництво машин і устаткування, освіта, ІТ-технології.

Для забезпечення профільності проводяться організаційно-методичні заходи, а саме: визначення шляхів інтеграції профільного та професійного навчання, впровадження профільних предметів та спецкурсів, розроблення авторських програм, вивчення та апробація наявного програмно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу та реалізація його відповідно з потребами профільного навчання (підручники, методична література, довідники, програми), кадрове забезпечення та курсова перепідготовка, проведення моніторингу.

Наголосимо: функціональними завданнями моніторингу є не тільки визначення якості освітнього процесу (якості знань, умінь і навичок учнів, оволодіння творчими навичками, формування вихованості, розвитку особистості), а й корекція навчально-виховної роботи, що базується на окресленні шляхів удосконалення діяльності навчального закладу, класу, окремого учня чи навчально-виховного процесу в цілому.

Моніторинг якості знань, умінь і навичок учнів розпочинається з проведення та аналізу діагностичної контрольної роботи з предмету. Результати діагностичної контрольної роботи разом із учителем аналізуються, за необхідності використовуються таблиці і діаграми. Наступний етап – здійснення вчителем тривалих, регулярних вимірювань. Регулярність їх проведення дає змогу дослідити динаміку зміни показників якості засвоєння змісту освіти (за підсумками оцінювання з теми, проміжних контрольних робіт, підсумкових і директорських контрольних робіт), аналізувати помилки кожного учня й класу в цілому, і на цій підставі розробляти шляхи педагогічних корекційних дій та завдань для самоосвітньої діяльності кожного учня. Така робота склалася в певну систему: діагностична контрольна робота; перевірка завдань, виконаних самостійно влітку; попередній контроль знань; аналіз діагностичних робіт; повторення вивченого за минулий рік; контрольна робота з повторення вивченого; опанування нового матеріалу; тренувальні вправи; повторення матеріалу за попередні уроки; узагальнення та систематизація вивченого; контрольна робота з теми; аналіз контрольної роботи з теми; завдання для самоосвіти.

Отже, здійснюється не лише збирання, аналіз та узагальнення об'єктивних даних щодо рівня навчальних досягнень учнів, а й прогнозуються можливості їхнього подальшого розвитку та визначаються педагогічні шляхи вирішення проблем.

Педагогічний колектив Криворізького природничо-наукового ліцею прагне створити для ліцеїстів таке середовище, в якому буде змога виявити свої сильні сторони й нейтралізувати слабші. Кожен учень, виконуючи завдання I (шкільного) етапу предметних олімпіад, перевіряє додатково свої сили, знання, а вчитель – відстежує рівень якості знань. Перемоги на міському рівні – це крок до «Школи олімпійського резерву».

Завдяки командній роботі ліцеїсти допомагають один одному в навчанні. Йдеться про інтелектуальні конкурси «Юні Архімеда», «Фізика й лірика», «Хімічний калейдоскоп» та ін. Формування вмінь розв'язання складних завдань пов'язується з мотивацією до самостійної пошукової діяльності на основі використання методів наукового дослідження, співпраці з Малою академією наук. Першим етапом професійного зростання є написання роботи на конкурс-захист МАН, а підготовка базового компонента освіти – поглиблення знань з певного предмета. Захист робіт, відповіді

на запитання опонентів дають можливість розвивати ораторське вміння. Робота з літературою (підбір, опрацювання), правильне оформлення дослідження є основою для написання курсових робіт, статей тощо. Участь та перемоги в конкурсах «Intel-Tech» та «Intel-Еко» надали ліцеїстам змогу, крім самоствердження та самореалізації, навчатися в престижних ВНЗ: Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» та Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця.

Своєрідним моніторингом знань є участь випускників у зовнішньому незалежному оцінюванні, що показує результат роботи як учителя, так і учня. Підготовка до процедури проходження ЗНО, пробне тестування, яке відбувається не лише в ліцеї, а й на базі Криворізького національного університету (Криворізький педагогічний інститут – українська мова, біологія, історія України; Криворізький технологічний інститут – фізика, математика) – засвідчують стан підготовки старшокласників до навчання у ВНЗ.

Отже, моніторинг якості навчання старшокласників варто розглядати також і як моніторинг якості підготовки абітурієнтів до навчання у вищому навчальному закладі. Його результати засвідчують, що ті учні, які поєднують навчальний процес, участь в інтелектуальних конкурсах, конкурсах-захистах, олімпіадах, займаються самоосвітньою діяльністю, мають стійке бажання оволодіти програмою вищої школи, надалі успішно навчаються у вищих навчальних закладах.

Література

1. *Бабинець С.* Моніторинг якості освіти як предмет педагогічного аналізу / С.Бабинець // Директор школи. – 2005. – Жовтень. – № 40 (376). – С. 7–9.
2. *Бутенко О.* Моніторинг освітнього процесу / О.Бутенко // Директор школи. – 2007. – Вересень. – № 35–36. – С. 20–24.
3. *Ващенко Л.С.* Методичні забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти / Л.С. Ващенко // Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти: моногр. / За ред. О.І. Ляшенка. – К.: Педагогічна думка, 2011. – С. 59–97.
4. *Закон України «Про загальну середню освіту»* // Нормативно-правове забезпечення освіти. У 4 ч. – Х.: Основа, 2004. – Ч. 1. – С. 59–86.
5. *Закон України «Про освіту»* // Нормативно-правове забезпечення освіти. У 4-х ч. – Х.: Основа, 2004. – Ч. 1. – С. 22–58.
6. *Лукіна Т.О.* Науково-методичні розробки програми регіонального моніторингу якості загальної середньої освіти / Т.О. Лукіна // Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти: моногр. / За ред. О.І. Ляшенка. – К.: Педагогічна думка, 2011. – С. 28–68.
7. *Ляшенко О.І.* Методологічні засади моніторингу якості освіти / О.І. Ляшенко // Організаційно-методичне

забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти : моногр. / За ред. О.І. Ляшенка. – К.: Педагогічна думка, 2011. – С. 6–27.

Анотації

Наталія КОЗЛОВА

Моніторинг якості навчання старшокласників – запорука підготовки до навчання у вищому навчальному закладі

У статті аналізується сутність і завдання моніторингу в загальноосвітніх навчальних закладах. Звертається увага на проведення моніторингу в навчальних закладах нового типу з профільним навчанням. Розкриваються особливості моніторингу якості навчання старшокласників та визначаються умови підготовки учнів до подальшого навчання у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: профільна освіта, моніторинг, навчальні досягнення, педагогічне діагностування, тестування.

Наталія КОЗЛОВА

Моніторинг качества образования старшекласников – залог подготовки к учёбе в высшем учебном заведении

В статье анализируется сущность и задания мониторинга в общеобразовательных учебных заведениях. Обращается внимание на проведение мониторинга в учебных заведениях нового типа с профильным обучением. Раскрываются особенности мониторинга качества образования старшеклассников и определяются условия подготовки учащихся к дальнейшему обучению в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: профильное образование, мониторинг, учебные достижения, педагогическая диагностика, тестирование.

Nataliya KOZLOVA

Monitoring the quality of teaching high school students – the key to preparation for study at a high education institution

The article examines the essence and objectives of monitoring in secondary schools, but also draws attention to the features of monitoring in educational institutions of a new type with profile training. Advantages of monitoring the quality of education students are determined by the conditions of preparing students for further study at a higher education institution.

Keywords: education, monitoring, academic achievement, educational diagnosis, testing.